

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Departament de Biblioteconomia i Documentació

*

Programa de doctorat en Humanitats de l'Institut Universitari de Cultura
de la Universitat Pompeu Fabra, 2002-2004

**Lectura i biblioteques populars.
Model de col·lecció i lectura a les biblioteques populars
de la Mancomunitat de Catalunya: 1918 – 1922**

Tesi doctoral que presenta Jordi Llobet Domènech
per optar al títol de doctor en documentació
per la Universitat de Barcelona

Directora

Dra. Assumpció Estivill Rius

Barcelona, gener de 2008

6. ESTUDI DEL FONS. METODOLOGIA

Un cop establert l'horitzó bibliotecari, cultural i editorial, ha arribat l'hora d'ocupar-se de l'estudi del fons de les biblioteques populars creades pel govern català. El projecte bibliotecari aposta per la creació d'un sistema orgànic en què cada una de les parts exerceix una funció que reforça l'estructura general. En el vèrtex superior s'hi troba la Biblioteca de Catalunya, i a la base, la xarxa de les biblioteques populars. El Projecte, com a norma oficial del govern, estableix un model de biblioteca i una proposta de lectura d'abast nacional, amb una dimensió institucional nova, que els directors de la xarxa materialitzen en una tria determinada de llibres. L'estudi del fons de les biblioteques parteix d'aquesta consideració essencial: el conjunt dels llibres de totes les biblioteques populars conformen una unitat i comparteixen un mateix objectiu.¹ El Projecte, les instruccions, el programa de l'Escola de Bibliotecàries i la Direcció Tècnica de la xarxa garanteixen, conceptualment i tècnicament, aquesta unitat, i la posen al servei d'un programa de govern amb dos objectius prioritaris: nació i formació, cal enfortir el procés de construcció de la identitat nacional, i cal estendre l'ensenyament tècnic i professional indispensable per assegurar l'avenç econòmic del país i preservar l'ordre social a través d'una tasca d'educació civil i cultural.

L'objectiu prioritari de l'estudi del fons de les biblioteques és identificar el contingut essencial, les línies temàtiques i les autoritats que conformen la tria bibliogràfica, per constatar fins a quin punt compleixen amb l'obra de govern programada. Ara bé, els canvis en la direcció de la xarxa permeten anar més lluny, i ofereixen la possibilitat de veure si hi ha diferències significatives en les fórmules que utilitza cada un dels directors del sistema per complir amb l'encàrrec institucional. El programa del govern català, de fet, no varia substancialment durant aquests anys, tot i que és evident, com s'ha apuntat, que a partir de 1920 s'avança cap a un model més professional i eficient de les estructures administratives. Tenint en compte aquestes consideracions, la metodologia emprada per a l'anàlisi del fons preveu mecanismes per identificar tant la proposta del conjunt del sistema com la intervenció específica de cada un dels directors.

La fórmula operativa adoptada per descriure i valorar la tria dels llibres es basa en la utilització d'un procediment propi del treball bibliotecari: establir la bibliografia bàsica del sistema, el cànon de lectures específic de l'espai bibliotecari, a partir de la presència dominant de certs títols en els lots inicials de les biblioteques. Cal deixar ben clar que es tracta, simplement, d'un mecanisme operatiu per facilitar la lectura del fons i fer-la més

¹ La formació d'un catàleg sistemàtic únic amb la suma del fons de totes les biblioteques populars se cita a Jordi Rubió i Balaguer, Jaume Massó Torrents, "Informe dels senyors Director i Inspector de la Biblioteca de Catalunya respecte de la manera de funcionar de les biblioteques populars", *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, II (1915), p. 188-190; i a l'informe de Jordi Rubió i Balaguer, "Memòria sobre la vida de les biblioteques populars de la Mancomunitat en l'any 1921", Arxiu de la Diputació de Barcelona, lligall 3.735, exp. 2, doc. 216.

àgil; una pauta metodològica per a l'anàlisi i l'exposició de les dades bibliogràfiques. De fet, es podria considerar que el conjunt dels llibres triats per ambdós directors conformen una proposta de lectura bàsica, en tant que identifiquen i s'identifiquen amb el nou espai bibliotecari. L'opció d'atorgar la distinció específica d'obra bàsica a un nombre determinat de títols, en funció del nombre de localitzacions a les biblioteques del sistema, és un procediment de treball que ha de permetre identificar amb més precisió els elements essencials de la proposta de lectura.

L'estudi del contingut de la proposta de lectura es fonamentarà, doncs, en la descripció de la bibliografia bàsica de cada camp temàtic (BB), i a partir d'aquest nucli central, s'anirà incorporant la valoració de la resta dels llibres que formen part de la tria, atenent els valors i els matisos que la intervenció específica de cada director aporta a les lectures bàsiques escollides. Abans de continuar, però, és convenient detallar les pautes metodològiques adoptades en el procés de recollida de dades, així com en l'explotació de la informació bibliogràfica processada.

6.1 L'INVENTARI DE LES DADES BIBLIOGRÀFIQUES

Per fer l'inventari del fons de les biblioteques populars ha calgut resoldre certes dificultats metodològiques i prendre algunes decisions operatives que permetin fer una lectura del fons el més correcte possible i el més ajustada a la realitat.

El Projecte estableix tres graus de biblioteques en funció de la importància de la localitat i la densitat de les poblacions a servir. El grau condiona la inversió inicial a fer, i això determina el volum inicial del fons, i les consignacions anuals que s'assignaran. La despesa assignada per a la constitució del fons inicial és de 5.000 pessetes per a les biblioteques de primer grau; 3.000, per a les del segon i 1.000, per a les del tercer grup. La inversió inicial assignada per la Mancomunitat es complementarà, posteriorment, amb unes aportacions anuals, de 500, 250 i 100 pessetes, en funció del grau. Les quantitats assignades per a l'actualització dels fons s'incrementaran de forma significativa a partir de 1920, atenent l'informe de Jordi Rubió, com a nou director de la xarxa, en què detalla els buits temàtics de les col·leccions i reclama una inversió significativa que resolgui la situació. L'actualització de les partides de cada grau fins a 1.000, 500 i 200 pessetes, tindrà més endavant també el seu correlat, en l'increment de les partides destinades a la constitució dels lots inicials de Pineda i de Figueres.²

El primer grau es concedeix a Valls, Olot, Figueres, tres municipis que superen els 10.000 habitants i, excepcionalment, a Canet de Mar, una localitat que està molt per sota d'aquesta xifra. No hi ha cap documentació oficial on es justifiqui aquest canvi de

² Teresa Mañà Terré, *Les biblioteques populars...*, p. 173. L'evolució de la partida destinada a l'adquisició del fons es detalla en el capítol dedicat als pressupostos de l'estudi de Teresa Mañà Terré, *Les biblioteques populars...*, p. 226-237.

categoria, que comportarà la requalificació de la concessió inicial al municipi de Canet d'una biblioteca de tercer grau, en una de primer grau.³ La taula 6 resumeix de forma sintètica les dades bàsiques sobre les biblioteques objecte d'estudi: grau assignat, població dels municipis, dates d'inauguració i d'obertura i responsable de la constitució del fons de cadascuna.⁴

Taula 6. Dades bàsiques de les biblioteques populars

Biblioteca	Grau	Població (1920)	Inauguració	Obertura	Director
Valls	1er	10.698	23-VI-1918	16-VII-1918	Eugeni d'Ors
Olot	1er	10.857	22-IX-1918	28-IX-1918	Eugeni d'Ors
Sallent	2on	4.653	29-IX-1918	16-IX-1918	Eugeni d'Ors
Borges Blanques	2on	4.587	1-XII-1918	4-XI-1918	Eugeni d'Ors
Canet de Mar	1er	3.648	8-XII-1919	14-XII-1919	Eugeni d'Ors
El Vendrell	2on	4.911	17-X-1920	18-X-1920	Jordi Rubió
Pineda	3er	2.185	25-VI-1922	26-VI-1922	Jordi Rubió
Figueres	1er	13.470	2-VII-1922	3-VII-1922	Jordi Rubió

Font: Teresa Mañà Terré i Idescat, Banc d'estadístiques de municipis i comarques.

El llibre de registre on s'inventarien les obres del fons de cada biblioteca i les llistes de subscripcions de les publicacions periòdiques són el punt de partida per a la recollida de la informació bibliogràfica, que serà la base de l'anàlisi d'aquest capítol. Malauradament, no es compta amb els inventaris de Valls i de Les Borges Blanques, desapareguts tots dos sota els estralls de la Guerra Civil, fet pel qual el fons d'ambdues biblioteques no s'inclou en l'estudi del fons.⁵

La recerca se centra exclusivament en l'estudi del lot inicial de les biblioteques, és a dir, la tria de llibres i periòdics que els responsables del sistema preparen per a la inauguració del servei en cada municipi. D'acord amb aquest criteri, l'inventari bibliogràfic exclou els llibres de la col·lecció local, els donatius particulars i els donatius institucionals rebuts exclusivament en un dels municipis, atès que la recerca pretén identificar la proposta bibliogràfica que comparteixen tots els serveis.⁶ Eugeni d'Ors

³ Teresa Mañà Terré, *Les biblioteques populars...*, p. 275.

⁴ Una relació exhaustiva de les dades bàsiques de cada biblioteca es recull en els annexos de la recerca de Teresa Mañà Terré, *Les biblioteques populars...*, p. 261-289.

⁵ Cal agrair la col·laboració de Marina Blàvia per desentrallar els avatars del llibre de registre de Valls.

⁶ La secció de la col·lecció local té la funció de reunir llibres, diaris, revistes, goigs, estampes o qualsevol altre imprès referent a la població. L'espai es proposa com un arxiu de la història i cultura locals i es formarà, bàsicament, a partir de donatius de particulars, d'entitats i d'institucions locals.

s'encarrega de la tria del fons inicial de Valls, Olot, Sallent, les Borges Blanques i Canet, i també intervén en la formació del fons del Vendrell, una tasca que acaba Jordi Rubió, després de rellevar Eugeni d'Ors al capdavant de la xarxa, el mes de març de 1920.⁷ A partir d'aquest moment, el nou director de la Central de Biblioteques Populars, Jordi Rubió, assumeix la formació del fons de Pineda i Figueres.⁸

La decisió d'acotar l'estudi del fons exclusivament al lot inicial de cada biblioteca respon a l'interès per identificar amb claredat la proposta de lectura impulsada des del govern, i per diferenciar les característiques específiques de la tria de llibres de cada director. L'única manera possible d'assolir-ho passa per limitar temporalment el període d'estudi dels llibres de registre. L'ampliació del període de recollida de dades, atesa la proximitat entre les dates d'inauguració de les biblioteques, desdibuixaria les característiques específiques de les propostes de lectura de cada director i en dificultaria la comparació. De la lectura dels llibres de registre es desprèn, tanmateix, que no s'inaugura gairebé cap biblioteca amb la feina tancada del tot. Els inventaris mostren com durant els dos o tres mesos posteriors a la inauguració dels serveis es registren encara algunes trameses de llibres importants que, probablement, deurién formar part del lot inicial. Per aquest motiu s'ha optat per ampliar el període de recollida de dades, afegint-hi les trameses de llibres fetes immediatament després de la data d'inauguració. D'acord amb aquest criteri, s'indiquen a la taula 7 les dates que delimiten el període d'estudi de cada llibre de registre.

Taula 7. Delimitació cronològica del fons objecte d'estudi

Biblioteca	Inici de l'inventari	Tancament de l'inventari	Núm. registre
Olot	22-IX-1918	19-III-1919	489
Sallent	1-IX-1918	1-I-1919	2.193
Canet de Mar	9-XII-1919	5-III-1920	1.897
El Vendrell	10-XII-1919	31-I-1921	1.712
Pineda	20-IV-1922	3-VII-1922	2.012
Figueres	24-IV-1922	31-VII-1922	2.797

Font: Llibres de registre de les biblioteques

Cal llegir amb precaució les dades tan desiguals dels números de registre de cada biblioteca, ja que podrien donar una idea equivocada sobre la composició dels lots inicials destinats a cada municipi. Les xifres de Sallent i d'Olot són certament enganyoses, per motius ben diversos: en l'inventari de Sallent les obres del lot inicial

⁷ La uniformitat relativa del fons escollit per a Olot i Sallent, tal com es veurà més endavant, fa pensar que la composició del fons de Valls i Borges Blanques deuria ser molt similar al d'aquestes biblioteques.

⁸ És el moment d'agrair la col·laboració en la recerca de les directores i del personal de les biblioteques actuals. Tots ells han estat generosos amb el seu temps i han facilitat la feina tant com han pogut.

s'intercalen amb un fons anterior provinent d'una biblioteca municipal; pel que fa al cas d'Olot, la xifra tan reduïda del lot es deu a un seguit de deficiències tècniques que es produeixen en la redacció del llibre de registre, que s'aclariran més endavant.

La font documental on s'informa dels diaris i les revistes que rep cada biblioteca és la notificació que tramet la Direcció Tècnica de la xarxa a cada servei, en la qual s'inclou una llista dels títols subscrits. Les llistes de subscripcions enviades des de la Direcció Tècnica corresponen totes a l'etapa Rubió, ja que porten data posterior al mes de març de 1920, data en què es produeix el relleu en la direcció de la xarxa. L'anàlisi de la documentació estudiada sembla indicar que durant l'etapa d'Eugeni d'Ors, inicialment no es deuria sistematitzar cap procediment administratiu de comunicació i control de les subscripcions de les publicacions periòdiques destinades a les biblioteques. Un element que reforça aquesta opinió és que la Biblioteca de Sallent, seguint una pràctica del tot irregular, inventaria en el llibre de registre els números individuals de cada revista. No es té constància de cap altra indicació tècnica, fins al mes d'octubre de 1919, data en què Eugeni d'Ors disposa que cada biblioteca porti un registre de les publicacions periòdiques que reben.⁹

6.2 CONTINGUT I ESTRUCTURA DE LA BASE DE DADES BIBLIOGRÀFICA

Els sis llibres de registre i les llistes de subscripcions han estat buidats en una base de dades dissenyada específicament per al treball bibliogràfic.¹⁰ L'estructura dels camps preveu que la informació processada ens permeti fer una anàlisi de la proposta de lectura global del sistema i de l'oferta bibliogràfica específica de cada biblioteca, amb la qual s'identifica la intervenció específica de cada un dels directors de la xarxa. Com s'apunta a l'inici del capítol, interessa tant descriure la proposta global del sistema, com identificar la intervenció específica de cada un dels seus directors, per tal de constatar fins a quin punt la seva visió del món, l'horitzó intel·lectual o el bagatge professional condicionen o determinen les propostes de lectura de les biblioteques.

Tenint en compte aquestes consideracions, cada registre de la base de dades inclou camps i grups de camps següents:

- La descripció bibliogràfica que identifica cada llibre o publicació periòdica, a partir dels camps següents: autor, títol, altres mencions de responsabilitat, peu d'impremta, col·lecció i descripció física.

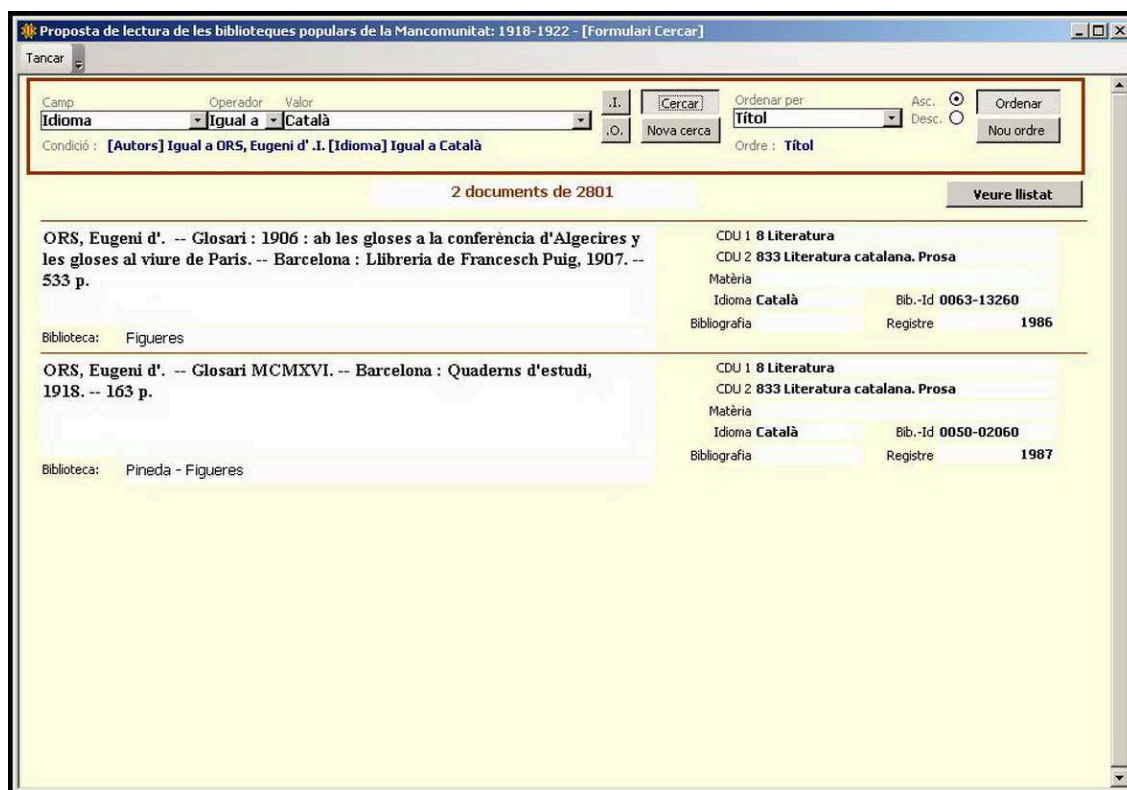
⁹ Arxiu de la Biblioteca Popular de Sallent, "Correspondència", carta de la direcció d'Instrucció Pública sobre el registre de les publicacions periòdiques, amb data 2 d'octubre de 1919.

¹⁰ Martí Poy Prades ha estat l'ombra digital de la recerca. Sense les seves habilitats humanes i informàtiques difícilment hauria avançat aquest treball.

- L'adscripció de l'àmbit temàtic de cada títol, d'acord amb les taules de la *Classificació decimal*, precisant la classe principal i la segona subdivisió temàtica.¹¹ A partir d'aquesta dada s'avaluarà estadísticament la composició temàtica del fons.
- Un camp específic on s'informa de la llengua del document. A partir d'aquesta dada s'avaluarà estadísticament la composició idiomàtica del fons.
- Un camp reservat a la localització geogràfica dels títols. Aquesta dada permetrà identificar el fons específic de cada biblioteca, i posteriorment assignar als títols la categoria d'obra bàsica en funció del nombre de localitzacions.
- Un camp on s'indica si l'obra forma part de la bibliografia bàsica (BB).
- Com a dades complementàries, cada registre inclou un número d'ordre individual; un camp reservat per als índexs de matèries, i un enllaç (Bib.-Id) amb les dues fonts principals utilitzades per a la descripció bibliogràfica dels registres: el catàleg col·lectiu de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona i el catàleg de la Biblioteca de Catalunya (BC).

El disseny de la base de dades permet la consulta de qualsevol dels camps definits a partir de les taules desplegables creades per facilitar el treball bibliogràfic. D'acord amb els procediments habituals de qualsevol cerca informàtica, la consulta de la base de dades permet fer cerques simples, limitades a un camp del registre, o cerques avançades que permeten combinar termes de camps diferents. Per mitjà d'aquestes consultes es poden recuperar, per exemple, els títols d'una editorial, es pot saber quines obres constitueixen la bibliografia bàsica d'una matèria, quina distribució han tingut els títols d'un autor, etc. La base de dades amb el fons inventariat de les sis biblioteques forma part dels annexos de la recerca. La imatge següent mostra, a tall d'exemple, una consulta a la base de dades.

¹¹ *Classificació decimal de Brusel·les: adaptació per a les biblioteques populars de la Mancomunitat de Catalunya extret dels Quaderns d'estudi* (Barcelona: Casa de Caritat, 1920). El sistema de classificació decimal proposat per l'Institut Internacional de Bibliographie a Brusel·les, seguint la *Decimal classification*, de Melvil Dewey, va ésser adoptat, per acord de l'Institut d'Estudis Catalans, en la classificació dels llibres de la Biblioteca de Catalunya. Més endavant se'n farà una adaptació per a les necessitats específiques de les biblioteques populars. L'Escola de Bibliotecàries incorpora la formació bàsica sobre aquest sistema de classificació en el pla d'estudis. L'adaptació que s'imparteix a l'Escola és la base del treball que Jordi Rubió i Balaguer proposa estendre a la xarxa de biblioteques populars.

Imatge de la base de dades on s'ha inventariat el fons de les biblioteques

6.3 METODOLOGIA DEL TREBALL BIBLIOGRÀFIC

La recollida de les dades de cada llibre de registre semblava inicialment una feina aparentment simple, tanmateix ha calgut superar alguns reptes metodològics francament difícils, que es resumeixen tot seguit. Les pautes de redacció dels llibres de registre permeten marcar unes diferències radicals entre els inventaris de l'etapa Ors i l'etapa Rubió, tant pel que fa a l'ordenació com al contingut de les referències bibliogràfiques que contenen. Pel que fa a l'ordenació de les entrades en els llibres de registre d'Olot, Sallent, Canet i el Vendrell les obres s'agrupen, primer de tot, per col·leccions, i en segon lloc s'ordenen seguint l'ordre sistemàtic de la Classificació decimal. El mètode seguit a Pineda i Figueres, és ben bé el contrari; les obres s'inventarien d'acord amb la classificació sistemàtica, amb una precisió gairebé mil·limètrica, fins el punt que la seqüència de les entrades ens dona una idea gairebé exacta de l'ordenació dels documents en els prestatges de la biblioteca. Pel que fa a la descripció bibliogràfica de les obres, els inventaris de l'etapa Ors, inclouen molt poca informació: autor, títol i col·lecció, fet que dificulta sovint la identificació de les edicions; en canvi, els llibres de registre de l'etapa Rubió completen aquestes dades bàsiques amb el peu d'impresma (lloc, editorial i any), i en el cas de Pineda, fins i tot, s'especifica el número d'edició.

Val la pena aturar-se un moment a comentar les dades dels inventaris útils per al control estadístic del fons. En primera instància, convé fer la distinció entre una obra, unitat de sentit, i un volum, unitat física o material. Un cop fet l'aclariment, cal recordar que cada volum, o unitat física, té assignat un número de registre, independentment que es tracti de l'edició d'una obra o d'una de les seves parts. Cal insistir en aquest punt, ja que la confusió entre volums i obres és una constant en els inventaris de les quatre primeres biblioteques, un fet que porta a la direcció de la xarxa a trametre diverses circulars per unificar criteris i que obligarà a modificar els registres d'alguns inventaris quan Jordi Rubió assumeix la direcció de la xarxa. La modificació més important es fa a l'inventari d'Olot, redactat amb unes deficiències tècniques remarcables: d'una banda, les col·leccions es registren com a obres individuals, fet pel qual, per exemple, els vint títols de la sèrie "Los sports" es troben citats en un únic número de registre; el mateix passa amb les obres que consten de diversos volums, com és el cas de l'*Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana* o de la *Historia universal*, de Cesare Cantú. Les deficiències en la redacció de l'inventari d'Olot condueixen a una valoració errònia del volum del fons d'Olot, si no es tenen en compte les modificacions que es fan en el llibre de registre a partir del mes de setembre de 1920. La rectificació d'aquests errors tècnics en l'inventari d'Olot, així com altres canvis significatius en els llibres de registre de Sallent i del Vendrell, a partir de 1920, són una mostra del rigor metodològic amb què es treballa sota la direcció de Jordi Rubió.¹² Un rigor que es fa evident en la redacció dels inventaris de Pineda i de Figueres, mostra de l'exigència professional i de la millora dels procediments tècnics que s'estén al conjunt de la xarxa de biblioteques, durant la seva etapa.

El procés de redacció del llibre de registre del Vendrell pot oferir una idea més clara de l'ordre i l'estructura que caracteritza els inventaris del grup de biblioteques de l'etapa Ors. El primer número de l'inventari porta data del 10 de desembre de 1919, la qual cosa indica que l'inventari del fons s'inicia deu mesos abans de la inauguració de la biblioteca. Les úniques dades que s'han localitzat sobre el procés de redacció dels llibres de registre corresponen a l'inventari del Vendrell; la bibliotecària Teresa Hostalrich deixa constància, en les seves memòries inèdites, de l'encàrrec d'Eugeni d'Ors de començar a registrar els fons de la biblioteca un any abans de la inauguració.¹³ El primer registre correspon a l'obra del polític anglès Thomas B. Macaulay, *Estudios biográficos*, que forma part de la primera gran col·lecció registrada: la "Biblioteca clàssica", de la casa Perlado, Páez y C^a, Sucesores de Hernando, dedicada als autors fonamentals de la literatura i el pensament universals. A continuació, venen els "Manuales Gallach", una sèrie bàsica de divulgació científica i tècnica. Cal arribar al número de registre 329 per trobar el primer títol en català: les *Obres completes*, de Jacint Verdaguer. Acte seguit, es recull una altra sèrie de la casa Perlado, Páez y C^a, la "Biblioteca universal", amb textos d'autors clàssics de la cultura, que ocupa la major

¹² La portada del llibre de registre de Sallent inclou, fins i tot, una nota preliminar de la directora de la biblioteca, comentant les esmenes introduïdes per indicació de la Direcció Tècnica.

¹³ Teresa Hostalrich, "Memòries", 1983.

part de l'inventari fins al número de registre 500. A partir d'aquí es registren altres sèries més reduïdes, com ara "Les villes d'art célèbres", col·lecció de guies artístiques en francès, "El arte en España", de la casa Hijos de J. Thomas, o la "Biblioteca Calleja", dedicada als clàssics castellans. La "Biblioteca popular de L'Avenç" tancaria un primer bloc de registres, format per quatre eixos: els clàssics de la cultura, unes introduccions bàsiques a la ciència i la tècnica, una col·lecció de clàssics castellans i la biblioteca més important del mercat del llibre en català.

A partir d'aquí, l'ordre sistemàtic de la Classificació decimal mana en l'inventari, on es van succeint les obres bàsiques dels diferents camps del saber, encapçalades per l'*Enciclopedia* Espasa. L'ordre sistemàtic es veu alterat, de tant en tant, amb l'arribada de noves col·leccions com la "Minerva", del Consell de Pedagogia o la "Biblioteca literària", de l'Editorial Catalana. Els últims títols registrats, abans de la inauguració, són el *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, les actes del *Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana*, i les *Obres completes*, de Joan Maragall. Un bon colofó. El tram següent de l'inventari del Vendrell, just després de l'obertura de la biblioteca, presenta un increment significatiu de donatius particulars (d'Àngel Guimerà, de la vídua de Raimon Casellas, etc.) i de donatius institucionals (de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, de l'Institut d'Estudis Catalans, etc.). Val la pena precisar que la recerca només té en consideració els donatius institucionals ja que, de fet, són els únics que tenen una difusió generalitzada en el conjunt del sistema bibliotecari, mentre que els donatius dels prohoms de cada municipi tenen una dimensió exclusivament local.

Pel que fa als llibres de registre de l'etapa Rubió, corresponents a Pineda i Figueres, és indiferent quin triar ja que són calcats; segueixen uns procediments de redacció idèntics i l'única diferència rau en el nombre d'obres del fons de cada biblioteca, molt superior en el cas de Figueres, atès el grau assignat. El primer número de registre de l'inventari de Pineda correspon a l'obra *La science française*, talment com a Figueres. L'*Enciclopedia* de la casa Espasa tanca la primera plana de l'inventari de Figueres, talment com a Pineda. Els títols es van succeint d'acord amb l'ordre de la Classificació decimal, i no només es respecten les subdivisions de cada classe sinó que fins i tot en les divisions molt grans, com és el cas de la prosa o la poesia, les obres es registren per ordre alfabètic d'autor. Val la pena insistir en la precisió sistemàtica del registre, ja que serà de molta ajuda a l'hora de decidir la classificació dels llibres en la base de dades bibliogràfica. La precisió de la descripció bibliogràfica dels inventaris de Pineda i de Figueres, també ha estat fonamental per identificar les edicions de llibres de la resta d'inventaris que generaven certs dubtes atesa la poca informació inventariada.

DATA			Número d'entrada	AUTOR I TÍTOL
Dia	Mes			
20	Maig	1743		<i>Agencia, Agnani. La mar de cana, Barcelona, Granada y C^{ta}</i>
		1744		<i>En Joan dels miracles, Barcelona, Llibrens, 1908</i>
		1745		<i>La colla d'en Ripollata, Barcelona, Llibrens, 1908</i>
		1746		<i>La nostra Santa, Barcelona, [F. Granada y C^{ta}]</i>
		1747		<i>Girasol, Barcelona, Imp. d'Art.</i>
		1748		<i>Cor cadans, Barcelona, Llibrens, 1912</i>
		1749		<i>L'alegria del sot, Barcelona, Llibrens, 1908</i>
		1750		<i>El cor del poble, Barcelona, Imp. d'Art., 1916</i>
		1751		<i>Flors del camp, Barcelona, Llibrens, 1912</i>
		1752		<i>Les nines maca, Barcelona, Llibrens, 1911</i>
		1753		<i>Flors d'ardana, Barcelona, Llibrens, 1911 [Bill Popular de Llibrens 47]</i>
22		1754		<i>Borjanel Antoni de, La cofaneta de Alfonsquer, Madrid, Lib. Española, 1862</i>
		1755		<i>Metas, Opler, L'extrem de S. Martí, Barcelona, Bonnia, 1912</i>
		1756		<i>Bous i Bages, J. Yang blava, Barcelona, Imp. d'Art., 1916</i>
		1757		<i>Rimera solada, Barcelona, J. Bonnia, 1921</i>
		1758		<i>Remença de l'ordre, Barcelona, Llibrens, 1911 [Bill Popular de Llibrens 33]</i>
		1759		<i>Apertats pero no escanyats, Barcelona, Imp. d'Art., 1914</i>
		1760		<i>Ruiz i Tenete, Joan, La dama verge, Barcelona, A. Lopez,</i>
		1761		<i>Oller, Narcís, Beche d'algionats, Barcelona, F. Rius, 1900</i>
		1762		<i>L'escanya Peter, Barcelona, Llibrens, 1909 [Bill Popular de Llibrens 19]</i>
		1763		<i>Ruiz Tenete Joan, Dialectes dramatics, Barcelona, Imp. Catalana, 1904</i>
		1764		<i>Ruiz i Sanjaço, L'auca del senyor Botx, Barcelona, A. Lopez</i>
		1765		<i>La meicenda fraternal,</i>
		1766		<i>Llibren escampa, Barcelona, A. Lopez</i>

Llibre de registre de Figueres, pàgina de les cites bibliogràfiques

Els llibres de registre són el punt de partida de la recollida de dades bibliogràfiques, ara bé, per a la identificació exacta dels títols, així com per a la unificació dels encapçalaments i de les autoritats de cada obra s'han fet servir altres fonts d'informació bibliogràfica. Per a aquesta tasca, s'ha utilitzat com a autoritat principal el catàleg col·lectiu de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, el testimoni més fidel de la tradició bibliotecària instituïda per la Mancomunitat, així com el catàleg del Sistema de Lectura Pública de Catalunya. En segon lloc, s'han seguit com a fonts d'informació bibliogràfica els catàlegs de la Biblioteca de Catalunya, específicament per als llibres en català, el catàleg de la Biblioteca Nacional d'Espanya i el catàleg col·lectiu de França.¹⁴ Les dades obtingudes s'han contrastat o completat, quan ha calgut, amb altres catàlegs bibliotecaris com ara el Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya i els catàlegs de les biblioteques públiques de l'Estat, depenents del Ministeri de Cultura.

La consulta dels catàlegs i prospectes de les editorials de l'època també ha estat molt útil i en manta ocasions ha permès identificar amb més precisió algunes obres. La consulta dels llibres que es conserven encara avui en algunes biblioteques públiques, com és el cas de la Biblioteca Comarcal d'Igualada o la Biblioteca del Vendrell, ha estat

¹⁴ Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, *Catàleg col·lectiu de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona*, <<http://gw24-vtls.diba.es>>; Biblioteca de Catalunya, *Catàleg de la BC*, <<http://www.bnc.es/catalogs/corrent/catalan/inici.php>>; Biblioteca Nacional de España; *Catálogo*, <<http://catalogo.bne.es>>; i Bibliothèque Nationale de France, *Catalogue collectif de France*, <<http://ccfr.bnf.fr/portailccfr/jsp/index.jsp>>.

l'última etapa d'un itinerari que no podia deixar de banda la identificació visual i formal de les principals col·leccions i obres objecte d'estudi.¹⁵

6.4 CRITERIS METODOLÒGICS PER A L'EXPLOTACIÓ DE LES DADES

Un cop establert el procés per a la recollida de la informació bibliogràfica així com l'estructura de l'aplicació informàtica que allotja la informació, ha calgut prendre certes decisions per facilitar l'explotació de les dades. Les mesures adoptades respecte al tractament de la informació responen a un criteri essencial: s'havien d'ajustar a les exigències i les necessitats del treball bibliogràfic. Cal reconèixer que amb l'adopció d'aquest criteri, certes decisions s'allunyen de l'ortodòxia catalogràfica; ara bé, el sacrifici era indispensable per facilitar l'estudi bibliogràfic del fons. La necessitat de crear una base de dades que permetés unes consultes àgils i una explotació operativa de la informació inventariada, ha estat la raó fonamental per unificar les dades de certs camps d'informació. D'acord amb aquestes premisses, s'han unificat en una sola entrada les diferents edicions dels títols d'una mateixa editorial, recollint a la base de dades l'edició més propera a la data d'inauguració de les biblioteques, quan aquesta no s'especificava. També s'ha optat per reunir totes les obres d'una editorial sota el nom més conegut o difós de l'empresa, prenent com a referència o autoritat, el nom que consta en el catàleg de l'editorial durant el període objecte d'estudi. Aquest mateix criteri s'ha seguit per a la identificació de les col·leccions, quan aquestes presentaven algun dubte.

La història editorial dels "Manuales Gallach" il·lustra perfectament sobre les dificultats que ha calgut superar en el terreny de la descripció bibliogràfica. L'editorial barcelonina Sucesores de Manuel Soler publica entre 1903 i 1910 una col·lecció de referència, els "Manuales Soler: biblioteca útil y económica de conocimientos enciclopédicos", que es converteix en la sèrie de divulgació científica més important del mercat. L'èxit de la col·lecció es perllonga al llarg de vint anys, durant els quals es produeixen diferents canvis de titularitat: l'editor Josep Gallach compra la sèrie l'any 1910, i la distribueix, reedita o amplia, amb una nova coberta i un nom nou: "Manuales Gallach"; ara bé, la portada i el cos de l'obra dels volums ja publicats es conserva, amb la qual cosa es mantenen en els llibres, i en les catalogacions, els noms de l'editor i de la col·lecció originals. Quan l'editorial Calpe adquireix els actius de la casa Gallach, l'any 1919, conserva amb uns petits retocs el to verdós i el nom de la col·lecció, però hi afegeix unes guardes amb el nou segell editorial, de manera que se superposen els noms dels tres editors en un mateix volum. Les dificultats del treball bibliogràfic s'accentuen també a causa dels canvis de nom d'una mateixa empresa, una pràctica habitual a l'època en un sector en plena transformació. Així, per exemple, l'editorial Industrias

¹⁵ Cal agrair de forma especial la col·laboració i les atencions rebudes per la directora i el personal de la Biblioteca Comarcal d'Igualada i de la Biblioteca del Vendrell.

Gráficas Seix y Barral Hnos, fundada a Barcelona l'any 1911 per Victorià Seix i Lluís i Carles Barral, apareix en els peus d'impremta o en els catàlegs de biblioteques unes vegades com a Seix & Barral Herms, i d'altres com a I.G. Seix & Barral Hnos, Seix & Barral o com a Seix y Barral. Queda clar, doncs, que quan es parla d'edicions i d'editorials, en un període de canvis radicals en el món de la producció i el comerç dels llibres les dificultats són considerables. Per aquest motiu, la unificació de certes entrades ha estat imprescindible per poder extreure el màxim rendiment del treball bibliogràfic.

Una altra qüestió metodològica que ha calgut resoldre ha estat la classificació de les obres, a partir de la qual s'havia de fer posteriorment l'estudi temàtic del fons. Com s'ha indicat més amunt, la pauta marcada en els llibres de registre de Pineda i Figueres ha servit de guia. L'ordre sistemàtic és molt precís, i a més Jordi Rubió, l'autor de l'adaptació catalana de la *Classificació decimal*, és en aquells moments el responsable de la xarxa, una autoritat inqüestionable davant de qualsevol dubte sobre la matèria. D'acord amb aquest criteri, s'ha decidit i precisat la classificació de molts títols que en la resta d'inventaris només tenien indicada la classe principal de la Classificació decimal, sense especificar el segon nivell de classificació. El catàleg col·lectiu de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona ha estat també de gran ajuda a l'hora de resoldre certs dubtes d'indexació.

Un altre problema relacionat amb la classificació, afecta a una sèrie d'obres de contingut similar ordenades en diferents seccions, i que s'ha considerat oportú d'unificar. L'ordenació dels llibres d'història antiga dels autors clàssics és l'exemple més clar. Els llibres es troben, majoritàriament, a la secció d'història, ara bé, en algunes biblioteques hi ha obres que apareixen a la classe de literatura; seria el cas de *Els deu mil*, de Xenofont, o la *Historia de la Guerra del Peloponeso*, de Tucídides. Com a norma general, s'ha optat per reunir-les totes en un sol lloc, d'acord amb l'opció majoritària, i fent prevaler l'ordre adoptat a Pineda i Figueres. Només s'ha trencat aquesta norma en dues ocasions, amb la intenció d'oferir una lectura més rica del fons. La secció d'obres generals aplegava una dotzena de títols classificats, en funció de la forma, a les subdivisions d'assaig (04) o de poligrafies (08). En ambdós casos, s'ha optat per classificar les obres a les matèries corresponents, donant prioritat al contingut per davant de la forma. D'acord amb aquest criteri, les *Páginas escogidas*, de Michel de Montaigne, o el *Dietari espiritual*, de Josep M. López-Picó, s'han classificat a la secció de literatura. Més endavant, en el moment d'estudiar cada camp temàtic, s'ampliaran o detallaran algunes d'aquestes consideracions generals.

Després d'aquest llarg preàmbul metodològic ha arribat l'hora d'atorgar el protagonisme als llibres; és l'hora de comprovar, d'acord amb els criteris establerts, fins a quin punt la proposta de lectura del sistema bibliotecari català, respon al programa polític impulsat des del govern de la Mancomunitat i a les exigències professionals dels directors del sistema.